

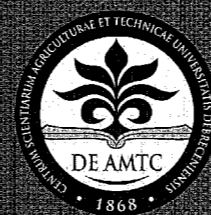
60955

DEBRECENI EGYETEM

AGRÁRTUDOMÁNYI
KÖZLEMÉNYEK **34.**

ACTA AGRARIA DEBRECENIENSIS

2009

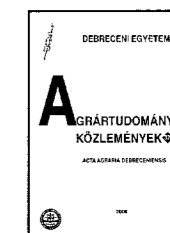

TARTALOM		CONTENTS	
	Oldal		Page
Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola	5	Károly Ihrig Doctoral School of Management and Business Administration	5
<i>Balogh Viktória: Az állati eredetű élelmiszerek fogyasztásának alakulása Magyarországon</i>	7	<i>Viktória Balogh: Consumption tendencies of foods of animal origin in Hungary</i>	7
<i>Berecz Patrícia: Üzleti folyamatok modellezésének eszközei</i>	19	<i>Patricia Berecz: Tools of business process modelling</i>	19
<i>Béresné Mártha Bernadett: A foglalkoztatáspolitikai és a vidékfejlesztés kapcsolata az Európai Unióban</i>	27	<i>Bernadett B. Mártha: Relationship of the employment policy with rural development in the European Union</i>	27
<i>Cehla Béla: Az élőbarány értékesítés ártartalékainak bemutatása</i>	37	<i>Béla Cehla: Presentation of sales price reserves for live lamb</i>	37
<i>Cseh András: Elektronikus támogatás igénylés vizsgálata felhasználói oldalról</i>	47	<i>András Cseh: Examination the users's opinion of the electronic submission programme</i>	47
<i>Csipkés Margit: Energetikai faultvények gazdaságosságának vizsgálata</i>	53	<i>Margit Csipkés: Analysis of Economic Efficiency of Energy Wood Plantations</i>	53
<i>Csótó Mihály: Elektronikus támogatás-kérelmezés: a magyar gazdák fogadókészsége és az első tapasztalatok</i>	61	<i>Mihály Csótó: The electronic claiming for the Single Area Payment Scheme (eSAPS) in Hungary: the evaluation of a new system</i>	61
<i>Gerda István Zsolt: Az Észak-alföldi regionális munkaerőpiac változásának okai</i>	69	<i>István Zsolt Gerda: Possible explanations for the transformation of the Northern Great Plain Region's labour market</i>	69
<i>Gergely Éva: Emberi erőforrás menedzsment vizsgálatok profitorientált és közszférában működő szervezeteknél</i>	79	<i>Éva Gergely: Human resource management surveys at organizations operating at profitoriented and public spheres</i>	79
<i>Györgyi Gyuláné: A zöldbab fajták vizsgálata bio- és konvencionális termesztés esetén a Nyíregyházi Kutató Központban</i>	87	<i>Gyuláné Györgyi: Examination of French bean on organic and conventional farming of Research Centre of Nyíregyháza</i>	87
<i>Kaderják Gyula: Ügyfélkapcsolat rendszerek és üzleti modellek</i>	99	<i>Gyula Kaderják: Customer Relationship Systems and Business Models</i>	99
<i>Karcagi-Kovács Andrea: Az MFA mutatók alkalmazásának lehetőségei a települési fenntarthatóság jellemzésében</i>	107	<i>Andrea Karcagi-Kovács: The use of MFA indicators in the characterization of the settlement sustainability</i>	107
<i>Lengyel Péter: E-learning alkalmazása az agrárgazdasági szakemberképzésben</i>	117	<i>Péter Lengyel: Using of e-learning in agricultural training programs</i>	117
<i>Lőrinczi Krisztián: Health factor in food consumption</i>	125	<i>Krisztián Lőrinczi: Health factor in food consumption</i>	125
<i>Papdi József Ákos: Ipari parkok gazdasági potenciálja az Észak-alföldi régióban</i>	133	<i>József Ákos Papdi: The economic potential of industrial parks in the Northern Great Plain Region</i>	133
<i>Pásztor Szabolcs: Egyes schengeni kistérségek vidékfejlesztési lehetőségei</i>	145	<i>Szabolcs Pásztor: Rural development possibilities of certain small regions of the schengen zone</i>	145

Az állati eredetű élelmiszerek fogyasztásának alakulása Magyarországon

Balogh Viktória

Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma,
Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar,
Gazdálkodástudományi Intézet, Debrecen
baloghv@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A lakosság ételiszterfogyasztásának egyik legfontosabb mutatószáma az elfogyasztott ételiszterek természetes mértékességben kifejezett mennyisége. A vizsgálatom során az 1980-as évektől kezdődően megvizsgáltam, hogy hogyan is változtak meg a táplálkozási szokásaink. Az idősoros vizsgálattal jól tudtam szemléltetni, mely években és milyen mértékben történtek meg ezek a fogyasztási változások. A trendanalízis abban volt segítségemre, hogy az ételiszterfogyasztás változásainak ütemét vizuálisan ábrázolhassam.

Összességében a magyar lakosság táplálkozási és fogyasztási szokásairól elmondhatjuk, hogy a jelenlegi táplálkozás egyértelműen fokozza az étrendfüggő betegségek kockázatát, elősegíti kialakulásukat, súlyosbítja hatásukat, és erőteljesen hozzájárul a lakosság kedvezőtlen egészségi állapotához.

Az elmúlt néhány évben, évtizedben sajnálatos módon, jelentős részben elvesztettük a táplálék kiválasztásának természetes ösztönét. Étrendünket alapvetően a szűkebb és tágabb környezet szokásai, szabályai, a társadalmi értékrend, hiedelmek határozzák meg. Ezért táplálkozni is meg kell tanulni.

A megváltozott és felborult táplálkozási szokások helyes mederbe való visszatéréséhez fontos lenne az egészségtudatos táplálkozás széles körű megismertetése a lakossággal, ebben nagy szerepe lehetne az egészséges, illetve funkcionális (egészségvédő) ételisztereknek. Közben egészséges ételisztereket veszünk magunkhoz, ugyanúgy a táplálkozás élvezetét nyújtja.

A hazai ételisztertermékek alapvető érdeke lehetne a kereslet változásainak felismerése és figyelemmel kísérése. Fel kellene térképezniük a fogyasztói típusokat és a piaci szegmenseket, téteket megfelelő marketing stratégiával tudják megcélózni, és az egészséges táplálkozás irányába eltolni, és szükség lenne egy hatékony felvilágosító kampányra, egy jól megfogalmazott reklámközlésre, ennek tudatosítására, hogy a reklám egyben nevelési funkciót is ellásson.

Kulcsszavak: ételiszter-fogyasztás, állati eredetű termékek, egészség, ételiszter-marketing

SUMMARY

One of the most important indices of the population's food consumption are the quantities of the consumed foods expressed in a natural measure. In the course of my examination from the 1980 years I examined how our dietary habits changed. I was able to demonstrate it by the time series examination well, in which years and in a what kind of measure these consumer changes occurred. The trend analysis was in it onto my help, that let me be allowed to depict his heat as the changes of the food consumption visual.

In his totality the Hungarian population nutritional and from his consumer customs we may relate that the present nourishment increases it unambiguous the diet pendant the risk of illnesses.

further their development, aggravates their effect, and contributes to the population's adverse health conditions powerful.

It was over in some years, in a decade on a unfortunate manner, we lost the natural instinct of the selection of the food in a considerable part. Our diet fundamental the narrower and the customs of wider environment, his rules, the social values, beliefs define it. Because of this to feed it is necessary to study it.

The changed and the health-conscious nourishment would be important for him herding back into a upturned dietary habit correct bed with a wide circle recognizing him with the population, his role could be big for the healthy, or functional foods. The nourishment gives his pleasure likewise while we take over healthy foods.

The recognition of the changes of the demand and accompanying him with attention could be the domestic food producers' fundamental interests. The consumer types and the market segments should be mapped, that they suitable marketing a strategy can be aimed at it, and into the direction of the healthy nutrition to push away, and would be need onto an efficient informative campaign, onto an advertisement message formulated well, onto the making aware of this, that let the advertisement supply an educational function in one.

Keywords: food consumption, foods of animal origin, health, nutrmarketing

BEVEZETÉS

Az elmúlt évtizedekben világviszonylatban az ún. civilizációs betegségek rohamos terjedése következett be, és az általuk okozott halálozások már jó ideje a legnagyobb arányúak. A rákos megbetegedéseket, az elhízást, az érrendszeri betegségeket gyűjtőnéven magában foglaló civilizációs betegségek kezdetben a világ legfejlettebb részén váltak egyre tömegesebbé, míg a gazdaságilag és társadalmilag fejletlenebb államok mentesek voltak ezektől. Mára a helyzet úgy alakult, hogy a betegség hullám elérte a közepesen fejlett országokat, míg a világ fejlett államaiban a folyamat megfordult, és már jó ideje csökkenő tendenciájú. Számos szerző véleménye szerint a civilizációs betegségekért a felgyorsult életmódunk tehető felelőssé. Az egyre növekvő környezetszennyeződés és fokozódó személyi hajszoltság mellett a 20. század második felében nagymértékben csökkent az emberiség fizikai igénybevétele, mozgásmennyisége, miközben mindezt nem kompenzálta tréning-jellegű mozgással.

Az ember fejlődése során, sajnálatos módon, jelentős részben elvesztette a táplálék kiválasztásának természetes ösztönét. Étrendjét

alapvetően a szűkebb és tágabb környezet szokásai, szabályai, a társadalmi értékrend, hiedelmek határozzák meg. Ezért táplálkozni is meg kell tanulni.

A megváltozott és felborult táplálkozási szokások helyes mederbe való visszatereléséhez fontos lenne az egészségtudatos táplálkozás széles körű megismertetése a lakossággal, melyben nagy szerepe lehetne az egészséges, illetve egészségvédő (funkcionális) élelmiszereknek. Mindezen információk birtokában a fejlett országok fogyasztói egyre több gondot fordítanak egészségük megőrzésére, mind több információt szereznek az egészséges életmódról, s a gyógykezelés helyett a betegségek, az egészségi állapot leromlásának megelőzésére törekednek (Enser, 2001; Incze et al., 1998).

Szükség lenne tehát a fogyasztók gondolkodásmódjának megismerésére, feltérképezésére azért, hogy az élelmiszerfogyasztásukat ne csak a divat, az éppen aktuális trend vezérelje, hanem a tudatosság.

Munkám során pontosan azt kívánom megvizsgálni, hogy hogyan alakult Magyarország élelmiszerfogyasztása a rendszerváltástól egészen napjainkig. Ezt követően elemzem, hogyan is alakultak ezek az értékek, miből fogyasztunk kevesebbet, illetve többet, mely élelmiszercsoportokon belül vannak jelentős eltérések, és melyek azok, amelyeknek a fogyasztása pozitív illetve negatív hatással lehet a magyar lakosság egészségi állapotára. Továbbá megvizsgáltam azt is, hogy melyek azok az élelmiszercsoportok, amelyek fogyasztásában valamilyen egyéb tényező (trend, divat, fogyasztói tévhit, hiedelem) okozott csökkenést illetve növekedést.

A VIZSGÁLAT MÓDSZERE

A vizsgálatom során idősoros elemzést végeztem. Az időtényező vizsgálata kiemelt jelentőségű, hiszen életünk minden mozzanata vagy folyamata adott időponthoz kötött, illetve adott időtartam alatt játszódik le. Az idősorok szerepe – az időbeli összehasonlítás – ezért rendkívül jelentős, hiszen a jelenségek alakulását, a társadalmi-gazdasági folyamatok változását, fejlődését az idő függvényében mutatják be.

A növekedés vagy csökkenés, illetve az idővel való összefüggésük elemzése, a jelenségek változását jellemző alapvető tendenciák meghatározása a döntéshozók, a társadalmi-gazdasági élet valamennyi szereplője, elemzője számára rendkívül fontos. Valamely jelenség időbeli alakulását számos tényező együttes hatása determinálja, amelyek eredőjeként kapjuk meg az idősor tényleges vagy tapasztalati értékeit. E tényezők a statisztikai elemzés szempontjából három komponens valamelyikébe sorolhatók: az alapirányzat vagy trend, a periodikus hullámozás, és a véletlen ingadozás.

Vizsgálatom során a trend meghatározással foglalkoztam. Az alapirányzat vagy trend az idősorban tartósan érvényesülő tendencia, a fejlődés

irányát és mértékét meghatározó, legfontosabb komponens, amely több tényező hatását tükrözi. A trendszámítás a kiválasztott függvénytípus paramétereinek a meghatározása, továbbá minden esetben vizsgálnunk kell a függvény illeszkedésének szorosságát.

A lineáris függvény általános alakja:

$$\hat{y} = a + bx$$

Az "a" paraméter az $x = 0$ időponthoz tartozó trendértéket, a "b" paraméter pedig az egységnyi időszak alatti átlagos változás mértékét fejezi ki. Mértékegységük azonos az idősor adatainak mértékegységével (Ertsey et al., 2003).

A növekedéseket, csökkenéseket is az idő függvényében ábrázoltam, majd diagramot készítettem az adatbázisomban szereplő adatok segítségével, és ezt követte a lineáris trend illesztése, melyből a fogyasztás alakulására és várható trendjeire vontam le a következtetéseket. Az adatok a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisából származnak, és a számításuknál a mindenkori évközépi átlagnépesség adatait használták.

EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

A lakosság élelmiszerfogyasztásának egyik legfontosabb mutatószáma az elfogyasztott élelmiszerek természetes mértékegységben kifejezett mennyisége. Ennek vizsgálatára azért van szükség, mert a magyar lakosság körében az elfogyasztott élelmiszerek és az egészséges táplálkozással kapcsolatos ajánlások eltérést mutatnak.

A jelenlegi táplálkozás egyértelműen fokozza az étrendfüggő betegségek kockázatát, elősegíti kialakulásukat, súlyosítja hatásukat, és erőteljesen hozzájárul a lakosság kedvezőtlen egészségi állapotához.

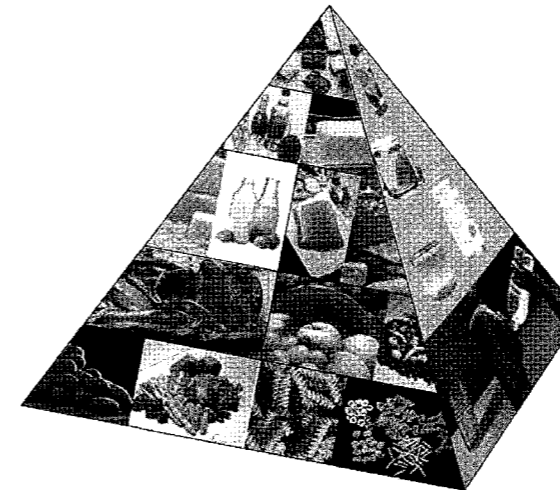
A legfrissebb adatok (Szakály, 2007) szerint a magyar lakosság 47,2 százaléka elhízott. Ez az arány igen magas – komoly problémát vet fel –, igaz világviszonylatban több ország is megelőz minket a „rangsorban”, ezek közül kettőt emelnék ki: az USA-ban a lakosság 70 százaléka elhízott, és Németországban is 68 százalék ez az érték. Hazánkban az elhízottsági mutató elsősorban a tradicionális táplálkozásra, másodsorban a mozgásszegény életmódra vezethető vissza. A táplálkozás tudatosságának erősítése ezért lenne kiemelkedő fontosságú, amit elsősorban egészséges táplálkozással kellene elkezdni.

A túlsúlyosság megállapításra leggyakrabban alkalmazott módszer a BMI-index, amellyel a normális súlyhatárokat, a túlsúlyt és az elhízást, illetve annak fokozatait határozzák meg. Úgy számíthatjuk ki, ha a testsúlyunkat (kilogramm) elosztjuk a méterben kifejezett testmagasságunk négyzetével (Health Canada, 2004).

A helyes táplálkozási ajánlások a változatos étrenden alapuló táplálkozásra hívják fel az emberek figyelmét, amely kevés zsírt, kevés sót, sok zöldséget, gyümölcsöt, gabonaféléket, optimális

mennyiségű tejet, tejterméket tartalmaz, és úgy, hogy mindezeket napi négyszeri-ötszöri étkezéssel vesszük magunkhoz. A legegyszerűbben ezt egy piramis segítségével szemléltethetjük, amelyben a piramis alján lévő élelmiszereket – gabonafélék, zöldségek, gyümölcsök – kellene gyakrabban fogyasztani, és a piramis csúcsán lévő termékeket – édességek, sütemények, zsírok, olajok – ritkábban (1. ábra).

1. ábra: A helyes táplálkozás piramisa

Forrás: www.pannonicum.co.hu(1)

Figure 1: The pyramid of the correct nourishment Source(1)

Az egészséges étrend mindennapi összeállításához praktikus módszer a táplálékpiramis. A piramisban látható főbb élelmiszercsoportok a következők:

- kenyér és gabonafélék, beleértve a rizst, tésztaféléket és a burgonyát is (összetett szénhidrátok),
- zöldségfélék, melyek szinte minden étrendben kulcsszerepet játszanak a bennük lévő vitaminok, ásványi anyagok, rostok és szénhidrátok miatt,
- gyümölcsök, ami lehet friss, aszalt és konzervgyümölcs, kompót és gyümölcsle formájában,
- tej és tejtermékek,
- hús, hal és húspótlók, például kemény héjú gyümölcsök, hüvelyesek, tojás (fehérjék),
- zsíros és cukrozott ételek (egyszerű szénhidrátok), ide tartoznak a vajak, margarinok, olajok, tejszín, burgonyaszírom, sütemények, édességek, cukor, stb.

A legfontosabb, hogy a napi tápanyagszükségletet fedező élelmiszerek a táplálékpiramisban elfoglalt helyüknek megfelelő arányban szerepeljenek az étrendben.

Mindezen ismeretek tudatában és ellenére, Magyarországon az elmúlt évtizedekben a lakosság

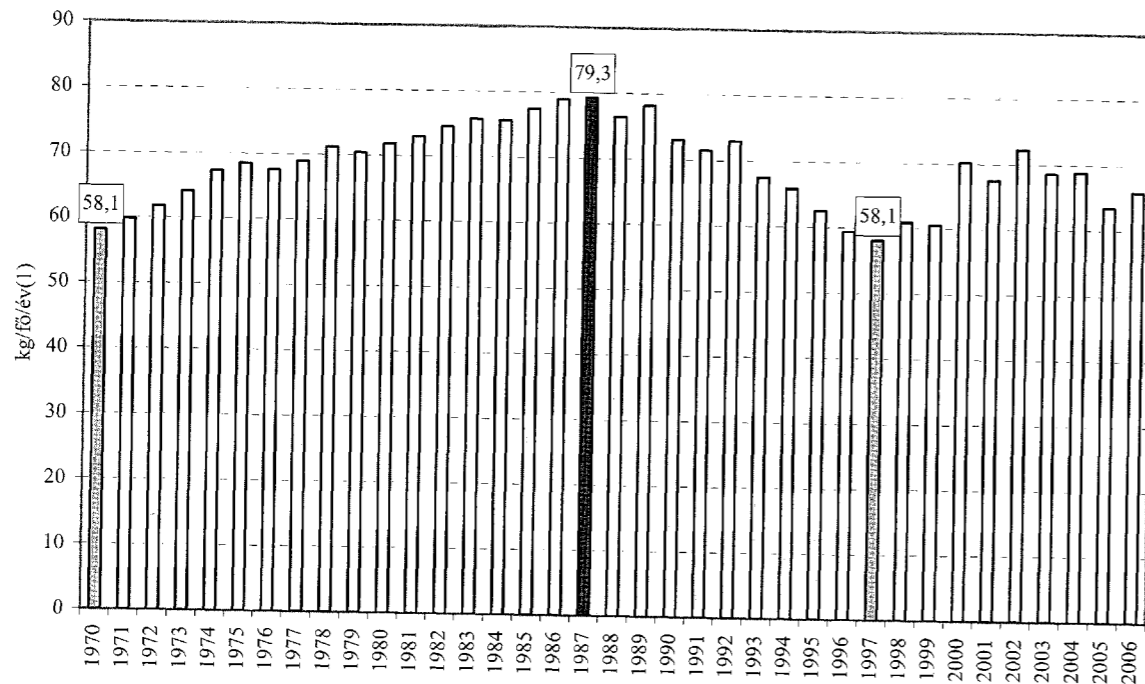
fogyasztási szokásai jelentősen megváltoztak. Az egyes élelmiszerfélések fogyasztásának alakulását 1989 és 1997 között a kedvezőtlen irányzatok uralták. Súlyosan negatív fejlemény a következő élelmiszerek fogyasztásának visszaesése: sertéshús, marha- és borjúhús, tej és tejtermékek, gyümölcs – ezeknél a visszaesés mértéke különösen nagy –, tojás, liszt, hal. Pozitív fejlemény ugyanakkor a sertézsiradék fogyasztásának nagymértvű csökkenése, a cukorfogyasztás kisebb visszaesése, valamint a zöldség- és főzelék-, továbbá a baromfihús-fogyasztás némi növekedése (Szabó, 2005).

Az összes húsfogyasztás tekintetében az egy főre jutó húsfogyasztás 1970-től 2006-ig két különböző képet mutat, ha két részre bontjuk. Az 1970-től a rendszerváltásig tartó időszakot vizsgáljuk, akkor elmondható, hogy az összes húsfogyasztásunk dinamikusan növekedett, míg elérte az 1987-es legmagasabb értéket, ami 79,3 kg/fő/év fogyasztásnak felelt meg. A rendszerváltás után következett egy erőteljes visszaesés, a legalacsonyabb érték az 1997-es évben volt 58,1 kg/fő/év fogyasztással, ami az 1970-es év fogyasztási szintjének felel meg. Ezt követte egy lassú, de stabil növekedés, így összességében a húsfogyasztásban egy hullámozó fogyasztás figyelhető meg a rendszerváltás után. Néhány évre előre prognosztizálható, hogy ez az enyhén növekvő tendencia változatlan marad – tehát a hústermékeknek továbbra is helye van a fogyasztók asztalán –, de a rendszerváltás utáni időszak húsfogyasztását még mindig meg sem közelítjük (2. ábra).

A húsfogyasztás vizsgálata során az is fontos szempont, hogy az egyes húsfélések milyen arányt képviselnek az összes húsfogyasztásból, ezért megvizsgáltam, hogy hogyan alakult a sertéshús fogyasztása 1970-től napjainkig. Az 1970-es évektől a rendszerváltásig egy lassú, de stabil növekedés figyelhető meg, ezért az idősor változása trendelemzéssel is leírható. A magas R² érték azt mutatja, hogy a trend értéke megbízható, az idősor növekedése jól jellemezhető. Ezt az értékelést a rendszerváltás utáni időszakra is elkészítettem, de ott már az R² értéke nagyon alacsony, tehát a fogyasztás már nem jellemezhető jól a trend segítségével.

Így a sertéshús fogyasztásának változását egy olyan diagramon is ábrázoltam, mely az 1970-es évektől egészen napjainkig mutatja, hogy hogyan is alakultak ezek az értékek. A következő ábrán (3. ábra) ismételtén jól megfigyelhető az is, hogy a rendszerváltásig a sertéshús fogyasztása stabilan nőtt, míg elérte az 1987-es évben a legmagasabb értéket (43,7 kg/fő/év), majd 1989 után nagymértékű csökkenésnek indult 2001-ig, amikor elérte a legalacsonyabb értéket (25,2 kg/fő/év), ami majdnem a fele az 1987-es értéknek. Napjaink sertéshús fogyasztása (27,9 kg/fő/év) az 1970-es év szintjével egyenértékű.

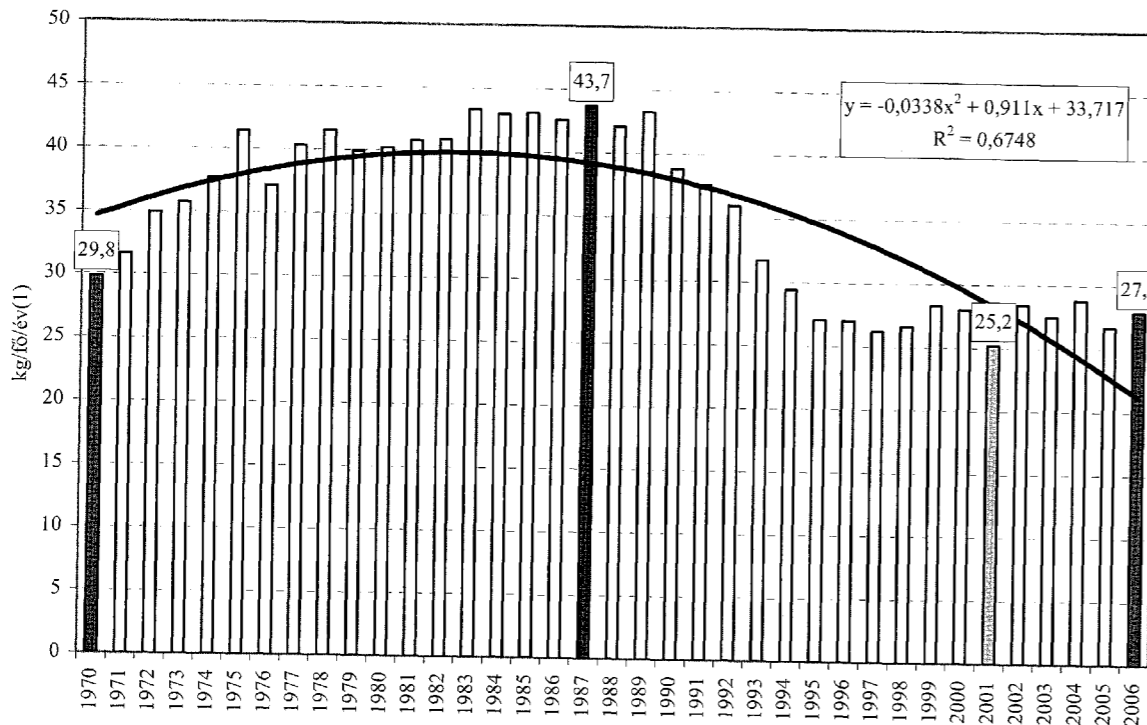
2. ábra: Az egy főre jutó húsfogyasztás alakulása (1970-2006)

Forrás: saját készítés a KSH 2004-es adatai alapján(2)

Figure 2: Meat consumption kilogram/capita (1970-2006)
Kg/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2004(2)

3. ábra: Az egy főre jutó éves sertéshús fogyasztásának alakulása (1970-2006)

Forrás: saját készítés a KSH 2004-es adatai alapján(2)

Figure 3: Pork meat consumption kilogram/capita (1970-2006)
Kg/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2004(2)

A rendszerváltozást követő hullámváz – egyrészt a csökkenő jövedelemnek, másrészt – köszönhető annak is, hogy kialakult egy fogyasztói tévhit, miszerint a vörös húsok több zsiradékot tartalmaznak, így egészségtelebnek, mint a fehér húsok. Egy másik ok, véleményem szerint, hogy a háziasszonyok azért vásároltak több fehér húst (baromfi), mert azt könnyebb elkészíteni, változatosabb ételek készíthetők belőle, így e két tényező hatására visszaesett a fogyasztás színvonala a sertéshús esetében. Összességében az 1970-től napjainkig tartó éves sertéshús fogyasztását vizsgálva megpróbáltam trendet illeszteni, de szintén nem megbízható az R² értéke, de a csökkenés jól látható. Szükség lenne tehát a sertéshús újrapozicionálására, a fogyasztói tévhitek eloszlatására. Erre vonatkozóan volt egy kísérlet nemrégiben „A magyar sertés világszám” elnevezésű kampánnyal, de nem hozott jelentős áttörést.

A sertéshús fogyasztás kapcsán mindenképpen meg kell említeni az egy főre jutó sertéssziradék fogyasztásának alakulását Magyarországon. Általánosan elmondható, hogy a zsiradékfogyasztás az 1970-es évektől a rendszerváltásig állandó szinten volt, ami körülbelül 21-22 kilogrammos éves fogyasztást jelent. A rendszerváltást megelőző évben, és a rendszerváltás éveiben megnövekedett a sertéssziradék iránti kereslet, ekkor érte el a fogyasztási szint a legmagasabb értéket, 25,4 kg/fő/év. A rendszerváltás utáni időszakban a zsiradék fogyasztása évről évre folyamatosan csökkent. A legalacsonyabb értéket 2006-ban értük el, 13,3 kg/fő/év fogyasztással. A rendszerváltást követő évekre bázis- és láncviszonyszámokat készítettem a rendelkezésemre álló adatokból (1. táblázat), amelynél a bázis év a rendszerváltást megelőző öt év (1985-1989) éves, egy főre jutó, kilogrammban kifejezett zsiradékfogyasztásának egyszerű számtani átlaga. Ebből a táblázatból jól leolvasható, hogy az elmúlt 16 évben egyszer sem érte el a bázis év fogyasztását a lakosság zsiradékfogyasztása, sőt, folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Véleményem szerint a sertéssziradék fogyasztása két ok miatt csökkent. Egyrészt a fogyasztók találkozhattak a tévhitel, hogy az állati eredetű zsiradékok sokkal egészségtelebnek, mint a növényi eredetűek. Ekkor kezdett el mindenki margarint vásárolni és használni, amiről pedig napjainkban derült ki, hogy hosszú távon a gyakori fogyasztása egészségügyi problémákat okoz a káros transzszírsavaknak köszönhetően. A fogyasztók nagyon könnyen befolyásolhatók, és hajlamosak arra, hogy nem néznek a dolgok mögé. Másrészt ez a csökkenés a sertéshús iránti keresletcsökkenéssel is magyarázható. A két termék szorosan összefügg egymással, így az egyik termék iránti kereslet apadása a másik termék fogyasztását is csökkenti. Ennek az egy állati eredetű terméknek a fogyasztásbeli csökkenése örvendetes, mert még így is jóval meghaladjuk a gazdaságilag fejlettebb országok állati eredetű zsiradékfogyasztását. Igaz, ez már egy hatalmas lépés az egészségesebb étrend felé,

hogy közel 15 év alatt sikerült a sertéssziradék fogyasztást a felére csökkenteni.

1. táblázat

Bázis- és láncviszonyszámok alakulása a sertéssziradék fogyasztás esetében (1990-2006)

	Sertés- zsiradék(1)	Bázis viszonyszám, %(2)	Lánc viszonyszám,%(3)
Bázis(4)	24	100,0	-
1990	24,2	100,8	100,8
1991	23,1	96,3	95,5
1992	22,7	94,6	98,3
1993	21	87,5	92,5
1994	21,4	89,2	101,9
1995	19,4	80,8	90,7
1996	18,4	76,7	94,8
1997	18	75,0	97,8
1998	17,2	71,7	95,6
1999	18,3	76,3	106,4
2000	18	75,0	98,4
2001	16,5	68,8	91,7
2002	17,7	73,8	107,3
2003	16,6	69,2	93,8
2004	16,2	67,5	97,6
2005	16,5	68,8	101,9
2006	13,3	55,4	80,6

Forrás: saját készítés a KSH 2006-os adatai alapján(5)

Table 1: Basis and chain ratios at the fats consumption (1990-2006)

Fats(1), Basis ratios(2), Chain ratios(3), Basis(4), Source: own construction on the basis of KSH data, 2006(5)

A fentiekben már említettem, hogy a rendszerváltás előtti és utáni fogyasztási különbség elsősorban a rosszabbodó jövedelmi viszonyoknak volt köszönhető. Az életszínvonal romlásával párhuzamosan a húsfogyasztás is csökkent. Ez a csökkenő tendencia szinte az összes élelmiszercsoportnál megfigyelhető. A fogyasztás csökkenésének másik oka az a tény, hogy a sertéshús a fogyasztók szemszögéből egy egészségtelebnek, zsírosabb, nehezebben elkészíthető húsféleség, mint a baromfi. Ennek a fogyasztói hiedelemnek – és ezzel egyidejűleg a baromfi dinamikus növekedésének – köszönhető, hogy a sertéshús és a baromfi egymáshoz viszonyított aránya megváltozott, vagyis a fehér húsok győzedelmeskedtek a vörös húsok fölött, így a sertéshús aránya a baromfihoz képest folyamatosan csökkenést mutat.

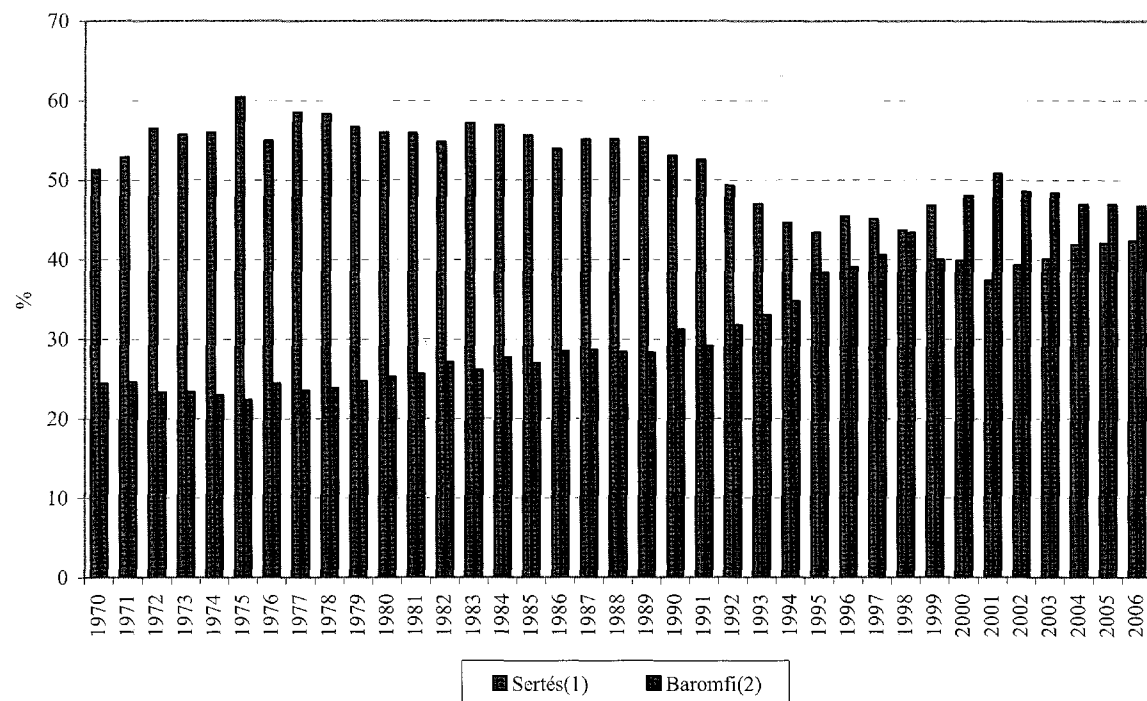
Az alábbi diagramon (4. ábra) a sertés- és baromfi arányát láthatjuk az összes húsfogyasztásból. Azt tudnunk kell, hogy Magyarországon az összes húsfogyasztást majdnem ez a két húsféleség teszi ki, olyan elenyésző a többi húsféleség egy főre jutó éves fogyasztása. Az ábrából egyértelműen leolvasható, hogy a sertéshús fogyasztását 2000-ben haladta meg a baromfi fogyasztása, és 2001-ben a kettő közötti különbség

tovább növekedett, ezt követően pedig stabilizálódni látszik ez az arány, a baromfihús javára.

Az összes húsfogyasztáson belül a sertéshús iránti kereslet még mindig nagyon jelentős, mivel a tradicionális magyar táplálkozás, a magyar konyha

alapja. Mára már az a fogyasztói tévhit is eloszlásra került, miszerint a sertéshús, illetve a vörös húsfélések egészségtelenek. A sertéshús fontos állati eredetű élelmiszerünk, és mértékletes fogyasztása nem „káros” az egészségre.

4. ábra: A sertés- és baromfihús aránya az összes húsfogyasztásban

Forrás: saját készítés a KSH 2006-os adatai alapján(3)

Figure 4: Pork and poultry share of total meat consumption

Pork(1), Poultry(2), Source: own construction on the basis of KSH data, 2006(3)

A világ baromfihús fogyasztása az utóbbi két évtized során valamennyi húsféleséget meghaladó ütemben fejlődik, a növekedés éves üteme 3-6% között alakul. E tendencia hazánkban is érvényesül, húsfogyasztásunkon belül a baromfihús 2000 óta a legnagyobb részesedését, az összes húsfogyasztásunknak 47%-át teszi ki, mellyel az EU-ban is az első között foglalunk helyet.

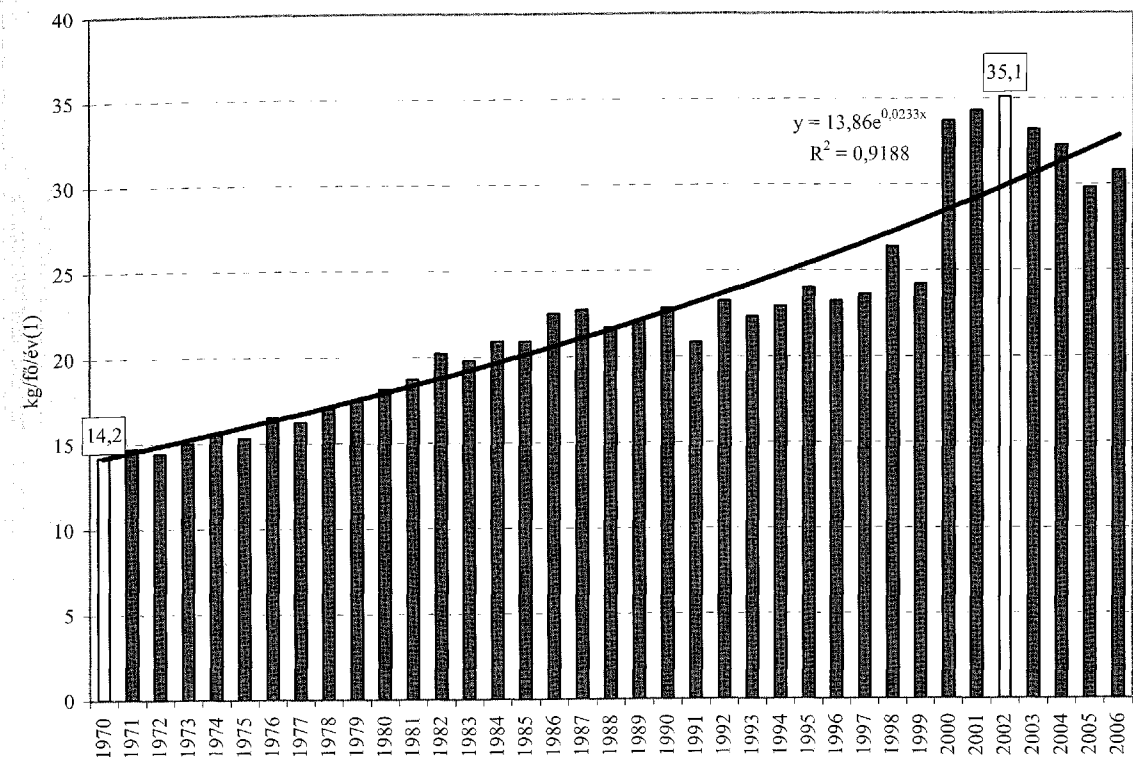
Az egy főre jutó éves baromfihús fogyasztásunk dinamikus növekedést mutat az 1970-es évektől napjainkig. A legalacsonyabb érték az 1970-ben lévő 14 kilogrammos fogyasztás, a legmagasabb érték 35,1 kg/fő/év 2002-ben, ami több mint kétszeres növekedést jelent nem sokkal több, mint 30 év alatt. Ez a növekedés a trend segítségével is jól leírható, az R² értéke magas (0,9 fölötti), tehát a trend megbízható, és jól jellemzi az adott időszorból bekövetkezett változásokat.

Ahogy már az előző ábrából láthattuk, ebben a diagramban is beigazolódni látszik, hogy a 2000-es, 2001-es, 2002-es év nem a sertéshús, annál inkább a baromfihús éve volt. A fogyasztás mértéke napjainkra enyhén visszaesett a 2002-es évhez képest (jelenleg 31 kg/fő/év), de a baromfihús a vezető húsféleség Magyarországon mind a mai napig (5. ábra).

Világtendencia a fehér húsok győzedelmeskedése a vörös húsok felett, a kérdés az, hogy meddig tudják megtartani vezető szerepüket, és mennyire tudják beváltani a hozzájuk kapcsolódó „egészség imázst”. Ennek egyik ellenpéldája volt, amikor 2006-ban hazánkat is elérte a madárinfluenza vírus. A vírus megjelenésének köszönhetően félelem alakult ki a baromfitermékek fogyasztásával szemben, amit a betegség európai adatai nem indokoltak. A baromfitermékek fogyasztása Görögországban és Olaszországban 50 százalékkal csökkent, de csökkenés mutatkozott Szlovákiában, Franciaországban, Ausztriában, Németországban, Lengyelországban, a Benelux államokban, Szlovéniában és hazánkban is (Nagy, 2006).

A fogyasztók szempontjából megvizsgálva a kérdést, ők igazából azt fogyasztják, amiről úgy tartják, hogy véleményük szerint biztonságos, egészséges, és nem utolsó sorban divatos. Ebben a véleményformálásban nagy szerepet kap a média is, mivel a fogyasztók nagy többsége onnan szerzi be a számára fontos illetve szükségesnek tartott információkat. Sokan a vörös húsok háttérbe szorulásának egyik okaként a „vörös hús ellenes médiát” tartják (Agrármarketing Centrum, 2007).

5. ábra: Az egy főre jutó éves baromfihús fogyasztásának alakulása (1970-2006)

Forrás: saját készítés a KSH 2004-es adatai alapján(2)

Figure 5: Poultry consumption kilogram/capita (1970-2006)

Kg/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2004(2)

A következő táblázatban (2. táblázat) a bázis- és láncviszonszámok alakulását láthatjuk a baromfihús esetében. Megfigyelhető, hogy ennél az egy élelmiszercsoportnál haladja meg a bázis év fogyasztását – a bázis év ebben az esetben is a rendszerváltást megelőző öt év átlag baromfihús fogyasztása kilogrammban kifejezve – a következő évek baromfihús iránt mutatkozó kereslete. Az 1991-es év kivételével évről évre emelkedett a baromfihús fogyasztása. A láncviszonszámok esetében pedig látható, hogy a megelőző évhez képest is tudunk nagyobb értéket több helyen produkálni.

Ha a tojásfogyasztás alakulását nézzük (6. ábra), itt is érvényesül az a tendencia, hogy a tojásfogyasztásunk a rendszerváltásig lassan növekedett, 1990-ben el is érte a legmagasabb értéket (389 darab/fő/év). A rendszerváltás után a tojás fogyasztása is csökkenésnek indult, de az 1990-es évek elején lévő „tojás-hisztéria” miatt – miszerint a gyakori tojásfogyasztás hatására emelkedik a koleszterin szintünk is – a tojás az összes fogyasztáson belül a perifériára szorult, a fogyasztók egészségtelennek titulálták. A tojásfogyasztás öt év alatt 100 darabbal lecsökkent, ami ennek a fogyasztói tévhitnek az eloszlása után sem mutat növekedést, így az évi 270-280 darab/fő/éves fogyasztási szinten stabilizálódni látszik.

2. táblázat
Bázis- és láncviszonszámok alakulása a baromfihús fogyasztás esetében (1990-2006)

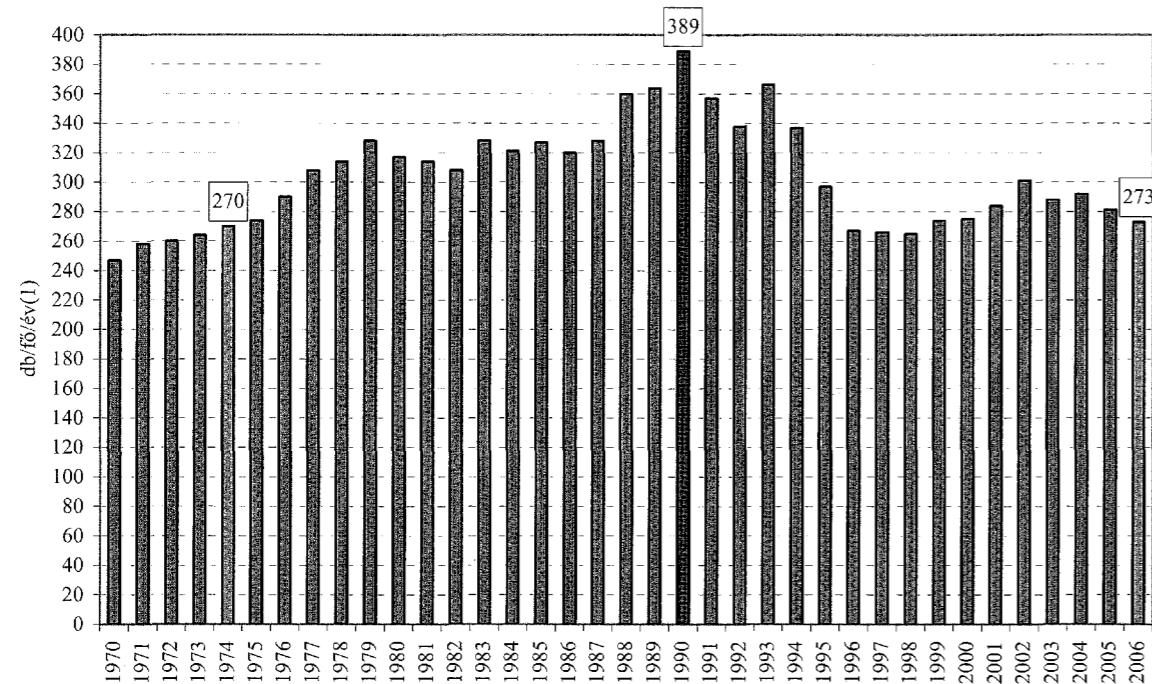
	Baromfi-hús(1)	Bázis viszonszám, % (2)	Lánc viszonszám, % (3)
Bázis(4)	21,98	100,0	-
1990	22,8	103,7	103,7
1991	20,8	94,6	91,2
1992	23,2	105,6	111,5
1993	22,3	101,5	96,1
1994	22,9	104,2	102,7
1995	24	109,2	104,8
1996	23,2	105,6	96,7
1997	23,6	107,4	101,7
1998	26,4	120,1	111,9
1999	24,2	110,1	91,7
2000	33,7	153,3	139,3
2001	34,3	156,1	101,8
2002	35,1	159,7	102,3
2003	33,2	151,0	94,6
2004	32,3	147,0	97,3
2005	29,8	135,6	92,3
2006	30,8	140,1	103,4

Forrás: saját készítés a KSH 2006-os adatai alapján(5)

Table 2: Basis and chain ratios at the poultry consumption (1990-2006)

Poultry(1), Basis ratios(2), Chain ratios(3), Basis(4), Source: own construction on the basis of KSH data, 2006(5)

6. ábra: Az egy főre jutó éves tojásfogyasztás alakulása (1970-2006)

Forrás: saját készítés a KSH 2004-es adatai alapján(2)

Figure 6: Egg consumption per capita (1970-2006)
Pieces/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2004(2)

Az állati eredetű termékek vizsgálatánál a tejfogyasztás alakulásának vizsgálata kiemelkedő jelentőségű. A 7. ábra az egy főre jutó éves tejfogyasztás alakulását mutatja 1970 és 2006 között Magyarországon. A magyar lakosság tejfogyasztása 1987-ig dinamikus növekedést mutat, ekkor éri el a legmagasabb értéket, közel 200 liter tej/fő/éves szinttel. A rendszerváltás után itt is fogyasztásbeli csökkenés következett be, amelynek mélypontja az 1995-ös év fogyasztása volt (132 l/fő/év). Ezt követően hullámzó a lakosság tejfogyasztása, a trendelemzés segítségével sem sikerült jól jellemezni az adott időszakot. Jelenleg az 1979-es év fogyasztásával egyezik meg a tejfogyasztásunk (165 l/fő/év).

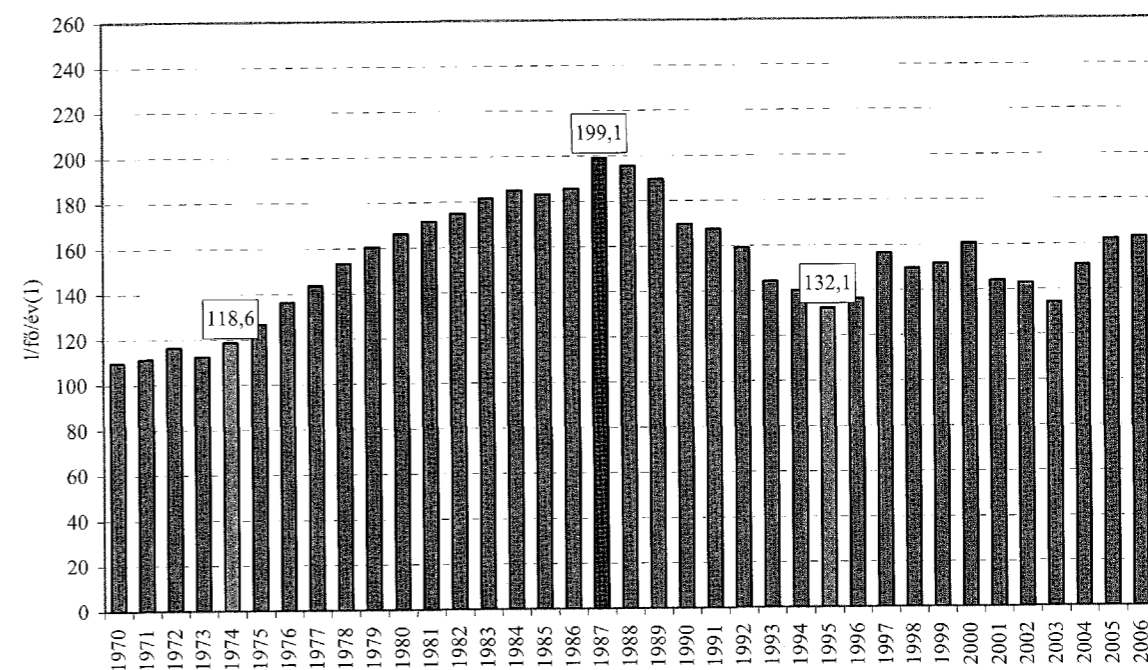
A 8. ábrán Magyarország és néhány európai ország egy főre jutó éves tej- és tejtermék fogyasztási adatait láthatjuk. Az ábrából elsőként az derül ki, hogy a legnagyobb a fogyasztás Európa északi államaiban, melyek közül is elsősorban Svédország (378 kg/fő/év) és Finnország (356 kg/fő/év) jár az élen. A rangsorban a következő országok, Hollandia és Írország, azonos egy főre eső – 329 kilogrammos – tej- illetve tejtermékfogyasztással, de nem sokkal marad el Svájc (327 kg/fő/év) és Ausztria (300 kg/fő/év) fogyasztása sem. Magyarország a 24 európai ország közül a 22. helyezett a rangsorban 169 kg/fő/éves fogyasztásával, így benne van a három legalacsonyabb tejfogyasztó ország között. Magyarországot csak Szlovákia (102 kg/fő/év) és

Bulgária (150 kg/fő/év) „előzi meg”. A magyar lakosság tejfogyasztásával közel azonos mennyiségű tejet illetve tejterméket fogyasztanak a lengyelek és a spanyolok is éves szinten. Ha a „volt szocialista” és balkáni országokhoz hasonlítjuk a fogyasztásunkat, akkor sem jobb a helyzetünk, mert az ábrából láthatjuk, hogy a romániai, csehországi, horvátországi, szlovéniai fogyasztás is jelentősen eltér a hazai tejfogyasztástól.

A fogyasztási adatok folyadéktejben mért értékek, tehát magában foglalja az összes tejterméket is, mint például savanyított tejtermékek, vajfélések, sajtfélések. A gazdaságilag fejlettebb európai országokról elmondható, hogy a fogyasztásuk kizárólag nem azért nagyobb, mert több tejet isznak, hanem mert több tejterméket fogyasztanak (négy-szer több vajféléset, és kétszer annyi sajtféléset fogyasztanak, mint egy átlag magyar fogyasztó).

Összességében elmondható, hogy a táblázatban szereplő adatok közötti, jelentős különbségek egy részének oka a tradíciókban is keresendő, de Magyarországon ilyen jelentős fogyasztásbeli különbségének oka a táplálkozási szokásokra is visszavezethető. A hazai táplálkozást nem az egészségtudatossággal, hanem a túlzott zsírbevitellel és a mozgásszegény életmóddal jellemezhetjük. Az élelmiszerek fogyasztásából eredő tápanyagfogyasztás, mely a korábbi évhez képest 5,9 százalékkal nőtt, 2000-ben 13 520 kilo joule volt (<http://www.mfor.hu>).

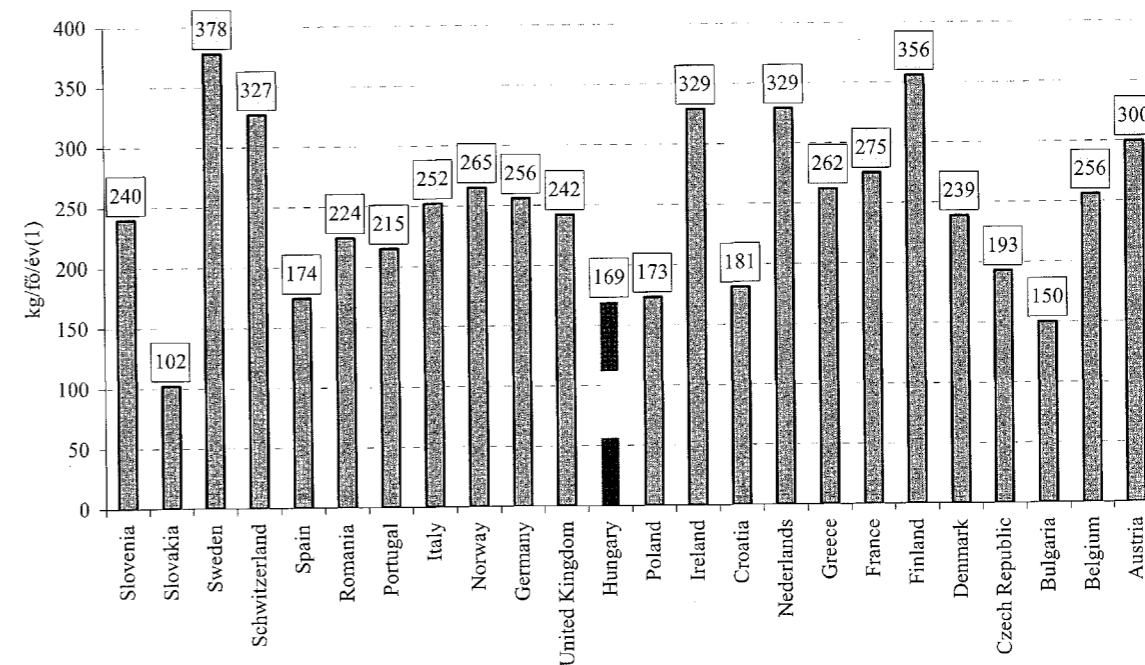
7. ábra: Az egy főre jutó éves tejfogyasztás alakulása (1970-2006)

Forrás: saját készítés a KSH 2004-es adatai alapján(2)

Figure 7: Milk consumption liter/capita (1970-2006)
Liter/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2004(2)

8. ábra: Az egy főre jutó éves tejfogyasztás alakulása néhány európai országban

Forrás: saját készítés a KSH 2006-os adatai alapján(2)

Figure 8: Milk consumption in several european countries
Kg/capita/year(1), Source: own construction on the basis of KSH data, 2006(2)

Mint már korábban is említettem, a fejlett országok fogyasztói nagyobb gondot fordítanak egészségük megőrzésére, és a betegségek megelőzésére, amire a magas tejfogyasztásukból is következtethetünk. A tej- és tejtermékek fogyasztásának növekedése és az egészséges életmód között egyrészt azért van szoros kapcsolat, mert a táplálkozási ajánlások – mint a táplálékpiramis is – napi 2-3 adag tej vagy ezzel egyenértékű tejtermék elfogyasztását javasolja.

Másrészt azért, mert az alacsony tejfogyasztásnak köszönhetően alacsony lesz a Ca-fogyasztásunk, ami hosszabb távon csontritkuláshoz vezethet, alacsony lesz a CLA (konjugált linolsav) fogyasztásunk is, amely a daganatos megbetegedések kialakulásáért felelős, és alacsony lesz az Omega 3 zsírsav bevitelünk is, ami a szív- és érrendszeri betegségek megelőzésében játszik szerepet.

Magyarországon a tejtermékek fogyasztásának növelését a joghurtok, kefir fogyasztásával lehetne elérni. A fogyasztás növekedéséhez hozzájárul még az is, hogy a mai tejkészítmények piacán számos olyan terméket találunk, amely az általunk rég megszokott élőflórásokon át, egészen a magasabb hozzáadott értéket képviselő többféle ízben készül.

A fő problémát az jelenti, hogy a fogyasztók nem kellőképpen tájékozottak, nem ismerik eléggé az élelmiszereket, nem tudják, milyen hatásuk lehet a szervezetre, tehát egyfajta ismertető kampányra lenne szükség ahhoz, hogy a fogyasztói tévhitüket eloszlassuk, és a gondolkodást a helyes irányba tereljük.

A fejlettebb nyugat-európai országokban előrébb tartanak, mert már széles körben elterjedt, és megerősödött az a gondolkodásmód, amit a táplálkozási szakemberek, dietetikusok ajánlanak (több zöldség, gyümölcs, halak, tej és tejtermékek fogyasztása, kevesebb zsír, cukor-, só fogyasztás). Magyarországon a zöldségeknek, gyümölcsöknek, cereáliáknak a fogyasztása elmarad az európai átlagtól, nincs meg a megfelelő fogyasztási kultúrája, tehát ez is azt eredményezi, hogy szükség van egy egészségesebb életforma, életszemlélet kialakítására.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Manapság megfigyelhetjük, hogy a táplálkozási szokásainkat is trendek alakítják, egy-egy

trendkutatás alapján lehetne terméket fejleszteni, kommunikációt tervezni, új szegmenstumokat megcélózni, és a már meglévőket megtartani.

A magyar fogyasztóknak is – akár a nyugat-európai fogyasztóknak – érzékenységi és minőségérzékenységi szintjei vannak, a cél az lehet, hogy megtaláljuk a számukra legoptimálisabbat, a legegészségesebbet. Szükség lenne tehát egy hatékony felvilágosító kampányra, egy jól megfogalmazott reklámműzenetre, ennek tudatosítására, hogy a reklám egyben nevelési funkciót is ellásson. Mindenképpen szem előtt kell azt is tartanunk, hogy a termékeket nem lehet önmagában eladni, hanem hozzá tartozó érzelmekkel, élményekkel kell gazdagítani, amely a funkcionális élelmiszerek esetében az egészséges életmód, az „egészség imázs” lehet.

Erre az egyik legjobb eszköz a táplálkozási propaganda lenne, amelyhez a táplálkozási ajánlások is tartoznának. Mindez akkor lehetne hatékony, ha a célcsoport ebben a vonatkozásban kellő ismeretanyaggal rendelkezne, a hallottakat vagy olvasottakat egybe tudná vetni megszerzett tudásával, és egyáltalán motivált az új információ befogadására. A megfelelő alap az iskolai oktatás során teremthető meg.

Az elmúlt évtizedekben a táplálkozással, és általában az egészséggel kapcsolatos célzott tananyag hiányzott. Ennek a következményeit szenvedti a ma élő generáció, ez nyilvánul meg a bemutatott táplálkozási hibákban és ezek egészségügyi következményeiben. A tudatosan egészséget szolgáló táplálkozás alapjait az iskolákban kell lerakni. Ennek oktatását kvalifikált egészségügyi szakembereknek kell végezniük. A terv valóra váltásában az egészségügy vezetésének lényeges feladata van: koordinálnia és segítenie kell az előbbieken vázoltakat. Ez elől nem zárkozhat el, sőt határozottan kezdeményeznie kell.

A táplálkozási ajánlások akkor érnék el céljukat, ha folyamatosan hozzáférhetőek lennének a gyógyszertárakban, orvosi rendelőkben, kórházakban, nagyobb élelmiszerüzletekben. A lakosság teljes körének szóló táplálkozási ajánlások a köz egészségügyét szolgálják, a népbetegségek megelőzését, és ez fontos célunk lehet a jövőre nézve, de mindez nyilván csak akkor érhető el, ha az emberek gondolkodása és táplálkozási szokásai is megváltoznak, és egészséges életvitelt folytatnak.

IRODALOM

- Enser M. (2001): „Hüstermékek az egészséges táplálkozás szolgálatában” Beszámoló a hústudomány és Technológia 46. Nemzetközi Kongresszusáról. Buenos Aires, Argentína, 2000. augusztus 27.- szeptember 1. In: A Hús 11 (1) 9-30.
- Ertsey I.-Balogh P.-Fenyves V. (2003): Gazdaságstatisztika Gyakorlati jegyzet a III. évfolyam számára (Gazdasági agrármérnök képzés) Szerk.: Ertsey I. Debrecen, 1-84.
- Incze K.-Zukál E.-Szerdahelyi K.-Erdős Z. (1998): „Az alapanyag-feldolgozás és a piacra jutás folyamatainak minőségi ugrópontjai a húspari termékekénél” Agro-21 Füzetek, 5-31.

- Nagy Gy. (2006): Értékeljük reálisan a madárinfluenzát (Baromfi Termék Tanács) http://www.jomagyarbaromfi.hu/madarinfluenza.php?command=si_show_article_index&article_id=128
- Szabó M. (2005): A hazai élelmiszerfogyasztás szerkezeti változói és tendenciái (összefoglalás) http://www.akii.hu/kiadvany/intezeti_kiadvanyok/magyar/AKII_TANULMANY_OSSZEFOGLALOK/Piacgazdasag/a_hazai_elelmfogy_szerk_valt.htm

- Szakály Z. (2007): „Marketingkihívások az élelmiszer-gazdaságban” I. Kaposvári Gazdaságtudományi Konferencia, Kaposvár, 2007. november 9.
- Agrármarketing Centrum (2007): Baromfi-fogyasztás 2007. (Medián Közvélemény-és Piackutató Intézet fókuszcsoporthoz kutatása) http://www.amc.hu/files/baromfi_fogyasztas.pdf
- Health Canada (2004): Food and Nutrition, Body Mass Index http://www.hc-sc.gc.ca/fn-an/nutrition/weights-poids/guide-ld-adult/bmi_chart_java-graph_imc_java-eng.php

- KSH (2004): Élelmiszermérlegek és tápanyagfogyasztás 1970-2002, Budapest.
- KSH (2006): Élelmiszermérlegek és tápanyagfogyasztás 2004, Budapest.
- www.mfor.hu/cikkek/Novakvo_elelmiszerfogyasztas.html
- www.pannonicum.co.hu/pictures/fckeditor/Image/piramis.JPG